

АНДРОПОВ Юрій Володимирович (02(15). 06. 1914, станиця Нагутська, нині Ставроп. краю, РФ — 09. 02. 1984, Москва) — партійний і державний діяч СРСР, генерал армії (1976). Герой Соц. Праці (1974). Закін. Рибін. технікум річк. транспорту (1936) та ВПШ при ЦК КПРС (Москва, 1950). У 1936–37 працював комсоргом на судноверфі в Рибінську; від 1937 — секр., від 1938 — 1-й секр. Ярослав. обкому комсомолу; від 1940 — 1-й секр. ЦК комсомолу Карело-Фін. РСР, одночасно навч. у Петрозавод. університеті (1940–41). У роки 2-ї світової війни брав участь у партизан. русі в Карелії. 1944–47 — 2-й секр. Петрозавод. міськкому ВКП(б), 1947–51 — 2-й секр. ЦК КП(б) Карело-Фін. РСР. Від 1951 — на роботі в апараті ЦК ВКП(б), від 1953 — на дипломат. роботі. 1954–57 — Надзвичай. Посол СРСР в Угорщині, один з ініціаторів і актив. учасник придушення угор. революції. 1957–62 — завідувач відділу зв'язків із соціаліст. країнами та комуніст. партіями цих країн, від 1962 — секр. ЦК КПРС. Спочатку підтримував антисталін. курс, однак після повалення влади *М. Хрущова* змінив політ. погляди. Від трав. 1967 — голова КДБ при РМ СРСР, тоді ж обраний канд. у чл. Політбюро ЦК КПРС. Під керівництвом А. органи безпеки було перетворено на потужну систему, яка (на відміну від віднос. лібералізму доби «відлиги») знову почала контролювати практично всі сфери життя суспільства, повила боротьбу проти інакодумства, дисидентів та інтелект. опозиції режимові (звільнення з роботи, арешти, позбавлення громадянства, застосування примус. психіатр. лікування). 29 квітня 1969 А. надіслав спец. листа до ЦК КПРС з планом розгортання мережі психіатр. лікарень і пропозиціями про їх використання для захисту держ. і

сусп. ладу. Під час перебування А. на чолі КДБ посилювались переслідування дисидентів та правозахисників в Україні. Як голова КДБ приділяв багато уваги зовн. розвідці, контррозвідці, розробці нових форм і методів наук.-тех. шпигунства. Напр., як з'ясувалося 1991, за А. було створ. унікальну підслуховуючу систему в посольстві США у Москві. Брав активну участь в організації вторгнення рад. військ у Чехословаччину (1968) з метою придушення в ній реформатор. і демократ. сил. Від 1973 — чл. Політбюро ЦК КПРС. Підтримував введення рад. військ в Афганістан (1978) і силове розв'язання кризи в Польщі (1980). Від 12 листопада 1982 — Ген. секр. ЦК КПРС, від червня 1983 — Голова Президії ВР СРСР. Маючи повну інформацію про реал. стан у партії і державі, А. прагнув дистанціюватися від недоліків доби *Л. Брежнєва* (антикорупц. кампанія, заходи щодо зміцнення дисципліни), намагався суворими адм. методами зупинити наростання кризових явищ. Через важку хворобу від серпня 1983 до смерті не з'являвся на публіці. Підтримував висунення *М. Горбачова* на посаду Ген. секр. ЦК КПРС, який багато в чому продовжив політику, визначену Андроповим.

Основні праці

Избранные речи и статьи. Москва, 1983.

Рекомендована література

1. Земцов И. Андропов. Иерусалим, 1983;
2. J. Steel, E. Abraham. Andropov in Power. Oxford, 1983;
3. R. Yu. Medvedev. Andropov. His Life and Death. Oxford, 1984;
4. Авторханов А. От Андропова к Горбачеву. Париж, 1986;
5. Бурлацкий Ф. М. О Хрущеве, Андропове и не только о них... Москва, 1990;
6. Печенев В. «Завещание» Андропова: миф или реальность // Диалог. 1990. № 17;
7. Медведев Р. Генсек с Лубянки. Политическая биография Ю. В. Андропова. Москва, 1994;
8. Гордиевский О., Эндрю К. КГБ. Разведывательные операции от Ленина до Горбачева. Москва, 1999;
9. Государственная власть СССР. Высшие органы власти и управления и их руководители. (1923–1991). Москва, 1999.

Ю. І. Шаповал

Бібліографічний опис:

Андропов Юрій Володимирович / Ю. І. Шаповал // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-44249>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).